

Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost [ISSN: 1451-3870]

Vol. 20, str. 90-104, 2021 god., web lokacija gde se nalazi rad: <http://um.uninp.edu.rs>

Tematska oblast u koju se svrstava rad: Društvene i humanističke nauke / podoblast: Pedagogija

Datum prijema rada: 18.04.2021.

Datum prihvatanja rada: 28.12.2021.

UDK: 316.362.32:316.61-053.6(497.11)

doi: 10.5937/univmis2120090S

316.728-053.6(497.11)

Originalan naučni rad

UTICAJ PORODIČNE KOHEZIJE NA ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM

Semrija Smailović

Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija
semrija.smailovic@uninp.edu.rs

Mina Mavrić

Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija
mina.mavric@uninp.edu.rs

Apstrakt

Istraživanje je provedeno sa ciljem da ukaže da li su nezavisne varijable – pol ispitanika, uzrast, školski uspeh, materijalni status i zaposlenost roditelja determinišuće u smislu uticaja porodične kohezije na zadovoljstvo životom mladih. Istraživanje je sprovedeno u Novom Pazaru na uzorku od 200 adolescenata u tri srednje škole. U uzorku su zastupljeni žena (43%), muškaraca (57%), starosti od 15 do 18 god, različitog materijalnog statusa porodice, školskog uspeha i strukture na osnovu zaposlenosti roditelja.

U skladu sa problemom i ciljevima istraživanja primenjeni su sledeći merni instrumenti: “ Skala zadovoljstva životom koja se sastoji od 20 stavki. Sedamnaest ajtema se odnosi na procenu globalnog zadovoljstva, dok tri ajtema služe za procenu situacijskog zadovoljstva“ (Zvezdan Penezić, 1996). Skala je nastala uključivanjem skale zadovoljstva životom (Satisfaction With Life, Larsen i sar., 1985) sastavljena je od 5 ajtema skale opšteg zadovoljstava (Benzinović,1988) sastavljena od 7 ajtema, 5 ajtema iz skale pozitivnih stavova prema životu (Positive Attitudes Toward Life, Grob, 1995), i 3 ajtema iz skale uživanja u životu za procenu situacijskog zadovoljstva (Joyin Life Scale, Grob, 1995): „ Skala FACES IV (namenjena za procenu dimenzija porodične kohezije i porodične fleksibilnosti „(Olson, Gorall i Tiesel, 2006). FACES IV sadrži 62 ajtema, 42 ajtema iz FACES IV, 10 o porodičnoj komunikaciji i 10 o zadovoljstvu porodicom. FACES IV meri dimenzije porodična kohezija i porodična fleksibilnost: Upitnik o ličnim podacima konstruisan za potrebe istraživanja i sadržiće pitanja vezana za opšte podatke o ispitanicima (pol, školski uspeh, starost, zaposlenost roditelja, materijalni standard porodice).

Za obradu podataka i utvrđivanje stepena izraženosti osnovnih varijabli istraživanja upotrebljene su: tehnike deskriptivne statistike-aritmetička sredina i standardna devijacija, te statistika zaključivanja kroz korelativne tehnike za utvrđivanje stepena i smera povezanosti nezavisne i zavisne varijable (Pirsonov koeficijent korelacije) kao i t-test i analizu varijanse, za utvrđivanje značajnosti razlika između aritmetičkih sredina.

Keywords: porodična kohezija, zadovoljstvo životom, mladi.

THE INFLUENCE OF FAMILY COHESION ON LIFE SATISFACTION

Abstract

The research was conducted with the aim of indicating whether the independent variables - gender of respondents, age, school attendance, material status and employment of parents are decisive, in terms of the impact of family cohesion on youth life satisfaction. The research was conducted in Novi Pazar on a sample of 200 adolescents in three high schools. The sample includes female respondents (43%), male respondents (57%) aged 15 to 18, the different material status of the family, school success and structure based on parental employment.

In accordance with the problem and the goals of the research, the following measuring instruments were applied: Life satisfaction scale which consists of 20 items. Seventeen items refer to the assessment of global satisfaction, while three items are used to assess situational satisfaction - (Zvezdan Penezić, 1996). „The scale was created by including the scale of life satisfaction (Satisfaction With Life, Larsen et al., 1985) and consists of 5 items of the scale of general satisfaction (Benzinović, 1988) consisting of 7 items, 5 items from the scale of positive attitudes towards life (Positive Attitudes Toward Life)“ ., Grave, 1995), and 3 items from the Life Enjoyment Scale for assessing situational satisfaction (Joyin Life Scale, Grave, 1995):“ FACES IV Scale designed to assess the dimensions of family cohesion and family flexibility „(Olson, Gorall, & Tiesel, 2006). FACES IV contains 62 items, 42 items from FACES IV, 10 on family communication and 10 on family satisfaction. FACES IV measures the dimensions of family cohesion and family flexibility: A personal data questionnaire designed for research purposes will contain questions related to general data on respondents (gender, school performance, age, parental employment, family material standard).

For data processing and determining the degree of expression of basic research variables used are: descriptive statistics techniques-arithmetic mean and standard deviation, and inference statistics through correlative techniques to determine the degree and direction of correlation of independent and dependent variables (Pearson correlation coefficient) as well as t-test and analysis of variance, to determine the significance of differences between arithmetic means.

Ključne riječi: family cohesion, life satisfaction, the youth.

UVOD

Porodica se definiše na različite načine ali suštinska i prihvatljiva definicija je da je porodica društvena grupa, koju karakteriše zajedništvo ili određena vrsta interakcija koja se ogleda kroz međusobnu podršku kao vodeći činilac u normalanom razvoj ljudskog bića (Kowal, et al., 2007). Porodica može da bude izvor najveće dobrobiti za pojedinca, ali i obrnuto , izvor stresa , konflikta, problema itd. (Goldner-Vukov, 1988). Prema Kuburić, porodica se definiše kao “najstarija ali i promjenljiva primarna društvena grupa koja se temelji na bio-reproduktivnim, bio-seksualnim, bio-socijalnim, socio-zaštitnim i socio-ekonomskim vezama muža i žene i njihove rođene ili adoptirane dece, koji su međusobno povezani brakom, srodstvom i udruženi radi lakšeg zadovoljenja raznovrsnih potreba ličnosti, društva i porodice” (Kuburić, 1996).

Funkcionalna porodica je porodica koja stvara uslove za razvoj zdravih i zrelih članova u granicama njihovih intelektualnih i kreativnih potencijala (Goldner Vukov,

1988). U literaturi, funkcionalnost porodičnog sistema se definiše preko sledećih dimenzija: porodične fleksibilnosti, koje predstavljaju balans između stabilnosti i promena, balans između bliskosti i individuacije i porodične komunikacije. "Emocionalna veza odslikava porodičnu koheziju" (Olson, 1996), ogleda se kroz „stepen posvećenosti, pomoći i podrške koju članovi porodice pružaju jedni drugima“ (Moos, 1981). U suštini, kohezija se fokusira na održavanju ravnoteže između nezavisnosti (odvojenosti) članova porodice i zajedništva unutar nje. Model Olsona, razlikuje i četiri nivoa kohezivnosti, koji idu od: veoma niske (razdvojenost), niske (nezavisnost, odvojenost), prosečne (povezanost) do visoke kohezije (združenost) (Olson, 1996).

Veoma niskom kohezijom (razdvojenošću, oslobođenošću) označava se onaj porodični sistem koji karakteriše ograničeno/malo zalaganje za porodicu, pri čemu članovi porodice funkcionišu „svak za sebe“; odnosno, jako je prisutna individualnost i nezavisnost članova – praćena ekstremnom emocionalnom odvojenošću unutar porodice.

Niska kohezija (odvojenost) podrazumeva donekle prisutnu emocionalnu odvojenost, ali ne u tako ekstremnom stepenu kao kod razdvojenih porodičnih sistema. Članovi porodice, funkcionišu nekada odvojeno, nekada zajedno – ali sa konstantnim pružanjem podrške i zajedničkim odlučivanjem.

Povezanost (prosečna kohezija) opisuje se kao emocionalna bliskost i lojalnost među članovima porodice. Akcenat je na zajedništvu, jer vreme koje se provodi zajedno- važnije je od vremena provedenog izvan porodice.

Združenost (veoma visoka kohezija) znači veliku zavisnost i umreženost među članovima porodice – ali, i premalo nezavisnosti unutar nje. U ovom odnosu postoji ekstremna količina emocionalne bliskosti, koju prati velika zavisnost članova porodice međusobno. Nedostatak lične nezavisnosti i privatnosti, usmeravanje svoje energije unutar porodice - takođe su odlike ovog odnosa.

Način porodičnog funkcionisanja mogu oblikovati kako unutrašnji (psihička i socijalno-demografska obeležja), tako i spoljašnji faktori koji deluju komplementarno. Istraživanja uticaja makrosistema na porodične relacije, sprovedenog u Srbiji ukazuju važnost adaptabilnosti i kohezivnosti porodica za vreme društvenih značajnih promena (pri čemu je akcenat na društvenim krizama), koje su dovele do promena od funkcionalnog ka izrazito disfunkcionalnom nivou (Ljubičić, 2009). Društveno uslovljena porodica pretrpela je promene u sastavu i strukturi same porodice. Patrijarhalnu porodicu mogli bismo označiti kao porodicu niskog nivoa adaptabilnosti, kojoj su određene društvene promene na globalnom planu zadale brojne probleme i predodredili je na propadanje. Neophodno je modifikovanjem patrijarhalnog odnosa u savremeni tip porodične organizacije, za koji se može reći da poseduje veću adaptabilnost. Na drugoj strani, zaposlenost žene je uslovlila i promenu u distribuciji porodičnog autoriteta, koji više nije strogo centralizovan kako je to bilo u tradicionalnim patrijarhalnim porodicama. Savremena porodica predstavlja emotivnu zajednicu, što ukazuje na značaj interpersonalne komunikacije koja ne znači samo razmenu informacija, već da članovi porodice treba da dele zajedno i osećanja koja su vezana za njih same. Funkcionisanje porodičnog sistema zavisi od sposobnosti tog sistema da komunicira na adekvatan način, da prenese informacije, da razmeni informacije, da članovi porodice usklade ponašanje,

neguju poverenje, rešavaju probleme i konflikte, da izraze radost i tugu. Porodična komunikacija se može razumeti kao proces primanja, davanja, interpretiranja i prenošenja značenja poruka koje članovi porodice šalju (Matejević, 2010). U istraživanju Gajić i sar. (Draganić-Gajić, Stamenković-Rudić, 2005), proučavanja funkcionalnosti bračnih dijada (odnosa) i porodica u Srbiji, ukazuju na visoku izraženost kohezivnosti (otvorena komunikacija i emocionalna bliskost); dok na drugoj strani, porodična adaptabilnost dobija haotična (disfunkcionalna) svojstva. Ovakvo stanje bračnih i porodičnih odnosa zahteva iznalaženje načina za zaštitom porodice od društvenih promena.

Različite definicije zadovoljstva životom ukazuju da se zadovoljstvo životom kod odraslih osoba i kod adolescenata može definisati i kao unidimenzionalni (npr. globalno zadovoljstvo životom) i kao multidimenzionalni konstrukt, koji može obuhvatati zadovoljstvo različitim domenima (Huebner, 2004; Diener, 1984, 2006, 2012; Huebner, 1994, 2001, 2004; Penezić, 2006). Odnosi se na evaluacijski proces u kojem osoba ocenjuje kvalitet svoga života prema vlastitom jedinstvenom setu kriterija (Pavot i Diener, 1993). Zadovoljstva životom je subjektivna procena koja omogućava osobi da se koristi bilo kojom informacijom koju smatra relevantnom za evaluaciju vlastitog života (Smailović, 2018). Prema ovim i brojnim drugim autorima kao najvažniji aspekti zadovoljstva životom kod adolescenata izdvajaju se domeni zadovoljstva: porodicom, prijateljima, školom, sobom i životnim okruženjem, karakteristike ličnosti, postojanje pozitivnih i negativnih emocija ili raspoloženja, sposobnosti osobe, zatim sposobnost za doživljaj zadovoljstva itd.). Zadovoljstvo životom kod adolescenata možemo posmatrati kao važan psihološki resurs, koji olakšava postizanje adaptivnog razvoja, rešavanje važnih životnih ciljeva, suočavanje sa problemima, usamljenost (Ozben, 2013), samopouzdanje i prihvatanje od strane vršnjaka (Shin et al., 2011), popularnost i omiljenost (Boehm & Lyubomirsky, 2008), ljubavni i drugi socijalni odnosi (Diener & Seligman, 2002).

Na osnovu brojnih teorija i istraživanja, pokazalo se da životno zadovoljstvo ne može biti posmatrano kao stabilna crta ličnosti, nije stabilno tokom vremena, a posebno ne tokom perijoda adolescencije jer adolescenti često prave revizije svoga života u traganju za posebnim vrednostima koje su svojstvene ovoj populaciji.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja usmeren je na ispitivanje povezanost porodične kohezije i zadovoljstva životom mladih. Takođe, cilj istraživanja bio je ispitati razliku u stepenu izraženosti zadovoljstva životom i porodične kohezivnosti s obzirom na pol, uspeh u predhodnom razredu, zaposlenost roditelja, materijalni standard porodice, škole koju pohađju.

U istraživanju bile su uključene varijable: Porodična kohezivnost kod srednjoškolaca. Prema Olsonu porodična kohezivnost se definiše kao "Emotivno vezivanje koje članovi porodice osećaju jedni prema drugima" (Olson, 1996). Model obuhvata četiri nivoa kohezije porodičnog funkcionisanja: nepovezana (disengaged) porodica – vrlo nizak nivo kohezivnosti; izdvojena (separated) porodica – nizak do

umeren nivo kohezivnosti; povezana (connected) porodica – umeren ka visok nivo kohezivnosti; izmešana (enmeshed) porodica – vrlo visok nivo kohezivnosti. Druga, zavisna varijabla istraživanja je zadovoljstvo životom koje „predstavlja celovitu percepciju i evaluaciju vlastitog života i najčešće se opisuje kao kognitivna komponenta subjektivne dobrobiti, dok sa druge strane osećaj sreće predstavlja emocionalnu komponentu i opisuje se kao često osećanje pozitivnih emocija“ (Diener, prema Kaliterna, 2006). Kontrolne varijable istraživanja su: pol ispitanika; uspeh ispitanika u prethodnom razredu; godine starosti; zaposlenost roditelja; materijalni status porodice; škola koju pohađaju.

Uzorak istraživanja

Istraživanje je sprovedeno u Novom Pazaru na uzorku od 200 ispitanika, muških 114 (57%), ženskih 86 (43%) ispitanika, starosti od 15 do 18 godina, različitim školskim uspehom, različitom strukturom s obzirom na materijalni status, zaposlenost roditelja.

Instrumenti istraživanja

Ispitanici su odgovarali na priložene upitnike: Upitnik o socidemografskim karakteristikama koji daje uvid u podatke o polu, uzrastu, materijalnom statusu porodice, zaposlenosti roditelja, škole koju pohađaju; „Skala zadovoljstva životom koja se sastoji od 20 ajtema. Na procenu globalnog zadovoljstva odnosi se 17 ajtema dok 3 ajtema odnose na procenu situacijskog zadovoljstva“ (Zvezdan Penezić, 1996). „Skala je nastala uključivanjem skale zadovoljstva životom (Satisfaction With Life, Larsen i sar., 1985) sastavljena je od 5 ajtema skale opšteg zadovoljstava“ (Benzinović, 1988). Skala sadrži 7 ajtema, 5 ajtema iz skale pozitivnih stavova prema životu (Positive Attitudes Toward Life, Grob, 1995), i 3 ajtema iz skale uživanja u životu za procenu situacijskog zadovoljstva (Joyin Life Scale, Grob, 1995); „Skala FACES IV (Olson, Gorall i Tiesel, 2006) namenjena je ispitivanju dimenzija porodične kohezije i porodične fleksibilnosti pomoću šest skala (Olson i Gorall, 2003) namenjenih proceni tipa samo-izveštavanja Circumplex model bračnog i porodičnog sistema, FACES IV balansirane (zdrave) i nebalansirane (problematične) aspekte porodičnog funkcionisanja. FACES IV sadrži 62 ajtema, 42 ajtema iz FACES IV, 10 o porodičnoj komunikaciji i 10 o zadovoljstvu porodicom. FACES IV meri dimenzije porodična kohezija i porodična fleksibilnost pomoću šest skala. Sve skale pokazuju dobru pouzdanost jer je na svim skalama Krombah alfa iznad granične vrednosti 0,70.

Statistička obrada podataka

Za obradu podataka i utvrđivanje stepena izraženosti osnovnih varijabli istraživanja. upotrebljene su: „tehnike deskriptivne statistike-aritmetička sredina i standardna devijacija“, te statistika zaključivanja kroz korelativne tehnike za utvrđivanje stepena i smera povezanosti nezavisne i zavisne varijable (Pirsonov koeficijent korelacije) kao i t-test i analizu varijanse, za utvrđivanje značajnosti razlika između aritmetičkih sredina.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA**Izraženost varijabli istraživanja****Tabela br.1.** Zadovoljstvo životom

	N	Min	Max	AS	SD
Zadovoljstvo životom	200	33,00	99,00	74,655 0	12,27638

N-broj ispitanika, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *AS*-aritmetička sredina, *SD*-standardna devijacija

Zadovoljstvo životom je relativno visoko izraženo ($AS=74,65$).

Tabela br.2. Kohezivnost

	N	Min	Max	AS	SD
Balansirana kohezija	200	8,00	35,00	26,5100	4,71924
Balansirana fleksibilnost	200	11,00	35,00	26,1500	4,56857
Zapletenost	200	7,00	35,00	21,0800	4,83430
Dezangažovanost	200	8,00	35,00	19,4300	4,82405
Haotičnost	200	9,00	35,00	18,9750	5,12501
Rigidnost	200	9,00	35,00	22,6650	4,78511

N-broj ispitanika, *Min*-minimum, *Max*-maksimum, *AS*-aritmetička sredina, *SD*-standardna devijacija

Kohezivnost ($AS=26,51$), fleksibilnost ($AS=26,15$), zapletenost ($AS=21,08$) su relativno visoko izražene. Dezangažovanost ($AS=19,43$), haotičnost ($AS=18,97$) i rigidnost ($AS=22,66$) su srednje izražene.

Hipoteze istraživanja: *Postoji pozitivna povezanost zadovoljstva životom srednjoškolaca i balansirane porodične kohezivnosti, a negativna povezanost sa zapletenošću i dezangažovanošću.*

Tabela br.3. Povezanost zadovoljstva životom i porodične kohezivnosti

		Zadovoljstvo životom
Balansirana kohezija	R	,162*
	P	,022
	N	200
Balansirana fleksibilnost	R	,172*
	P	,015

	N	200
Zapletenost	R	,060
	P	,399
	N	200
Dezangažovanost	R	,021
	P	,766
	N	200
Haotičnost	R	-,019
	P	,787
	N	200
Rigidnost	R	,053
	P	,170
	N	200

r – Pirsonov koeficijent korelacije, *p* – statistička značajnost, *N* – broj ispitanika

**Statistička značajnost na nivou 0,01 *Statistička značajnost na nivou 0,05

Prikazani rezultati ukazuju na pozitivni, statistički značajnu povezanost zadovoljstva životom i balansirane kohezije i balansirane fleksibilnosti. Dakle, što je zadovoljstvo životom veće, veća je i kohezivnost fleksibilnost.

Postoji statistički značajna razlika u stepenu izraženosti osnovnih varijabli istraživanja (zadovoljstvo životom i porodična kohezivnost) s obzirom na kontrolne varijable (pol, uspeh u prethodnom razredu, zaposlenost roditelja, materijalni standard porodice, vrsta škole) na uzorku istraživanja.

Tabela br.4. Razlike u pogledu opšteg zadovoljstva životom srednjoškolaca s obzirom na pol

	Pol	N	AS	SD	t	p
Zadovoljstvo životom	Muški	114	3,7902	,68403	-,743	,458
	Ženski	86	3,8614	,65177		

N-broj ispitanika, *AS*-aritmetička sredina, *SD*-standardna devijacija, *t* – *t* test, *p* – statistička značajnost.

Ne postoji statistički značajna razlika među polovima s obzirom na zadovoljstvo životom.

Tabela br.5. Zadovoljstvu životom s obzirom na školski uspeh ispitanika u prethodnom razredu.

	Df	F	p
Između grupa	4	,754	,557
Unutar grupa	195		
Total	199		

df – stepeni slobode, *F* – *f* test, *p* – statistička značajnost

Ne postoji statistički značajna razlika među srednjoškolcima različitog školskog uspeha s obzirom na zadovoljstvo životom.

Tabela br.6. Zadovoljstvu životom s obzirom na zaposlenost roditelja

	Df	F	P
Between Groups	4	,489	,744
Within Groups	195		
Total	199		

df – stepeni slobode, F – f test, p – statistička značajnost

Ne postoji statistički značajna razlika među srednjoškolcima u zadovoljstvu životom s obzirom na zaposlenost roditelja.

Tabela br. 7. Zadovoljstvu životom s obzirom na materijalni standard porodice

	Df	F	P
Između grupa	3	3,370	,020
Unutar grupa	196		
Total	199		

df – stepeni slobode, F – f test, p – statistička značajnost

Postoji statistički značajna razlika među ispitanicima različitog materijalnog statusa s obzirom na zadovoljstvo životom. Za ispitivanje između kojih grupa je razlika pronađena korišćen je Post Hoc Test.

Tabela br. 8. Post Hoc Test.

(I) Materijalni standard porodice	(J) Materijalni standard porodice	Srednja razlika (I-J)	p
Visok	vrlo visok	,08382	,694
	Srednji	,25712*	,022
	Niži	,72084*	,007

Post Hoc Test pokazuje da statistički značajna razlika postoji između visokog i srednjeg materijalnog statusa i visokog i nižeg materijalnog statusa. Naime, učenici koji imaju visok materijalni status zadovoljniji su od učenika sa srednjim i nižim materijalnim statusom.

Tabela br.9. Razlike u pogledu porodične kohezivnosti sa obzirom na pol

	Pol	N	AS	SD	T	P
Balansirana	Muški	114	26,4825	4,22012	-,095	,925

kohezija	Ženski	86	26,5465	5,33503		
Balansirana fleksibilnost	Muški	114	26,5000	4,63585	1,249	,213
	Ženski	86	25,6860	4,46229		
Zapletenost	Muški	114	21,5965	4,91290	1,749	,082
	Ženski	86	20,3953	4,66849		
Dezangažovanost	Muški	114	20,1404	4,90417	2,427	,016
	Ženski	86	18,4884	4,57550		
Haotičnost	Muški	114	19,2807	5,17569	,971	,333
	Ženski	86	18,5698	5,05858		
Rigidnost	Muški	114	22,8860	4,62919	,751	,454
	Ženski	86	22,3721	4,99658		

N-broj ispitanika, *AS*-aritmetička sredina, *SD*-standardna devijacija, *t* – *t* test, *p* – statistička značajnost

Ne postoji statistički značajna razlika među polovima s obzirom na: Balansirana kohezija, Balansirana fleksibilnost, Zapletenost, Haotičnost i Rigidnost. Jedina statistički značajna razlika među polovima postoji na subskali dezangažovanost. Izraženi su skorovi na ovoj skali imaju muškarci u odnosu na devojke.

Tabela br. 10. Razlike u porodičnoj kohezivnosti a obzirom na zaposlenost roditelja

		Df	F	P
Balansirana kohezija	Između grupa	4	,831	,507
	Unutar grupa	195		
	Total	199		
Zapletenost	Između grupa	4	5,482	,200
	Unutar grupa	195		
	Total	199		
Dezangažovanost	Između grupa	4	2,571	,339
	Unutar grupa	195		
	Total	199		

df – stepeni slobode, *F* – *f* test, *p* – statistička značajnost

Ne postoje statistički značajne razlike u porodičnoj kohezivnosti, zapletenosti i dezangažovanosti sa obzirom na zaposlenost roditelja.

Tabela br. 11. Razlike u porodičnoj kohezivnosti sa obzirom na materijalni standard porodice

		Df	F	P
Balansirana kohezija	Između grupa	3	,473	,701
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Zapletenost	Između grupa	3	1,764	,155
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Dezangažovanost	Između grupa	3	1,150	,330
	Unutar grupa	196		
	Total	199		

df – stepeni slobode, F – f test, p – statistička značajnost

Ne postoji statistički značajne razlike u porodičnoj kohezivnosti, zapletenosti i dezangažovanosti sa obzirom na materijalni standard porodice.

Tabela br. 12. Razlike u porodičnoj kohezivnosti i zadovoljstvu s obzirom na vrstu škole

		Df	F	P
Balansirana kohezija	Između grupa	3	,473	,701
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Balansirana fleksibilnost	Između grupa	3	,328	,805
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Zapletenost	Između grupa	3	1,764	,155
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Dezangažovanost	Između grupa	3	1,150	,330
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Haotičnost	Između grupa	3	,411	,745
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Rigidnost	Između grupa	3	,166	,919
	Unutar grupa	196		
	Total	199		
Zadovoljstvo životom	Između grupa	3	3,370	,220
	Unutar grupa	196		
	Total	199		

df – stepeni slobode, F – f test, p – statistička značajnost

Ne postoje statistički značajne razlika u povezanosti porodične kohezije i zadovoljstva životom s obzirom na vrstu škole koju pohađaju .

ANALIZA REZULTATA

Bliskost i odanost u porodici pruža adolescentu dobru bazu za snalaženje u životu i spoznaju njegovog smisla. U optimalno kohezivnim porodicama se neguje emocionalna povezanost, osećanje pripadnosti, osećanje intimnosti što rezultira stvaranjem osećanja sigurnosti, individualnosti a time obezbeđuju uslove za veći stepen zadovoljstva životom.

Rezultati pozitivne korelacije zadovoljstva životom i balansirane kohezije i balansirane fleksibilnosti, ukazuju na uticaj zadovoljstvo životom na kohezivnost i fleksibilnost. Pol ispitanika ne doprinosi statističkoj značajnosti na skali : Balansirana kohezija, Balansirana fleksibilnost, Zapletenost, Haotičnost i Rigidnost. Jedina statistički značajna razlika među polovima postoji na subskali dezangažovanost ispitanike muškog pola u odnosu na ispitanice .

Ispitujući povezanosti zadovoljstva životom sa sociodemografskim varijablama rezultati ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika među polovima, postignutim školskim uspehom, zaposlenošću roditelja i zadovoljstva životom mladih. Postoji statistički značajna razlika između visokog i srednjeg materijalnog statusa i visokog i nižeg materijalnog statusa ispitanika i zadovoljstva životom. Naime, kod mladih koji žive u porodicama visokog materijalnog statusa zadovoljstvo životom je izraženije u odnosu na mlade sa srednjim i nižim materijalnim statusom porodice.

Autori u istraživanjima navode pol ispitanika kao odrednicu uticaja na zadovoljstvo životom. Rezultati pokazuju da žene imaju niži nivo zadovoljstva životom i samopoštovanja pod uticajem tradicionalno – patrijarhalnog odgoja koji se odražava na ulogu, položaj u društvu, mogućnost izbora i odlučivanja žena u odnosu na muškarce (Diener; Argyle, prema Penezić, 2006). Na osnovu karakteristika određenih polom, u svim zajednicama ljudskog društva, muškarcima i ženama su pripadale različite polne uloge. Razlike su ih predodredile za formiranje različitih osobina ličnosti. Ovo istraživanje sprovedeno je na teritoriji koja se ubraja u područja sa tradicionalno – patrijarhalnim karakteristikama koje se prenose sa generacije na generaciju. Na posmatranom uzorku ne postoji statistički značajna razlika zadovoljstva životom i polom ispitanika. Rezultate možemo objasniti činjenicom da su uzorak činili srednjoskolci, mladi koji teže jednakosti polova, sa izraženom težnjom napuštanja tradicionalnog i patrijarhalnog odnosa te zato nismo dobili statistički značajne razlike. Slične rezultate navodi Mihalosa (1985) i ukazuje da se „zadovoljstva životom nalaze pod uticajem nekih sociokulturalnih, pre nego kognitivno-emosivnih struktura, a koje uslovljavaju javljanje razlika između muškaraca i žena“ (Mihalosa, prema Penezić, 2006). „Osobine ličnosti i izveštavanje o zadovoljstvu životom povezuju se sa negativnim afektom i doživljavanjem emocija, negativna afektivnost povezana je sa telesnim senzacijama i simptomima nezavisno od demografskih karakteristika“ (Kolk i sar., prema Lečić-Toševski, 2001. Pennebaker, prema Dankić, 2005). U naučnim radovima, koji se bave porodičnim sistemima, zdrave porodice su okarakterisane kao one, koje su ujedno i funkcionalne, a najčešće su opisane kao kohezivne, fleksibilne i samoreflektivne (Walsh, 2003; prema: Erdeš-Kavečan, 2011). Bobel (Bobele, 1989; prema: Marinković, 2009) ističe, da je porodična kohezija ili bliskost članova porodice najčešće navođena

karakteristika jakih porodica i da spomenute dimenzije predstavljaju porodičnu snagu kako za zdrave, tako i za porodice kliničkih uzoraka.

Na osnovu brojnih istraživanja možemo zaključiti da je osećaj zadovoljstva životom izuzetno subjektivan što otežava jedinstveno definisanje zadovoljstva životom. Smatramo najobuhvatnijom definiciju koja glasi : „Zadovoljstvo životom, odnosi se na globalnu evaluaciju života i smatra se kognitivnom komponentom subjektivne dobrobiti, koju još čini emocionalna komponenta raspoloženja ili emocije“ (Penezić, 2006).

Rezultati istraživanja u Srbiji (Matejević, 2008) ukazuju na činjenicu, da samo jednu trećinu ispitanog uzorka čine uravnoteženi, funkcionalni porodični sistemi (32,53%). Najviše je bilo poluuravnoteženih, polufunkcionalnih porodičnih sistema, više od polovine, (53,01%) i najmanje neuravnoteženih, disfunkcionalnih porodičnih sistema (14,45%). Razlozi za to, prema Matejević, leže u činjenici, da su roditelji spremniji da na razne načine prolongiraju zavisnost dece, umesto podržavanja, osamostaljivanja i preuzimanja odgovornosti što se može objasniti i povezati sa obrascima koji postoje u našoj kulturi, a koji se odnose na usporeni proces osamostaljivanja dece (Matejević, 2008). Istraživanje Đukić (Đukić, 2000; prema: Erdeš-Kavečan, 2011) takođe govori, da porodice na našim prostorima u većini slučajeva pripadaju balansiranim tipovima porodičnog sistema (dva centralna nivoa obe dimenzije) i da samo 11% spada u ekstremne tipove. U istraživanju Zuković (Zuković, 2008; prema: Erdeš-Kavečan, 2011), ispitujući porodičnu funkcionalnost porodica sa adolescentima, navodi da većina porodica pripada izdvojenom porodičnom tipu kada je procena dimenzije kohezivnosti u pitanju, dok prosečne vrednosti za dimenziju adaptibilnost smeštaju većinu porodice u fleksibilan tip funkcionisanja.

Parker i Ašer (Parker, Asher, 1987; prema: Erdeš – Kavečan, 2011) ukazuju na važnost socijalnih kontakata i odnosa sa vršnjacima kao ključnim faktorima za postizanjem zadovoljstva životom. Odnosi sa vršnjacima su bazirani na jednakosti, reciprocitetu pa su adolescenti intimniji sa svojim vršnjacima nego sa roditeljima, jer ih vršnjaci bolje razumeju. Upravo ovaj odnos bliskosti, osećaj prihvaćenosti, poimanje druga kao jedinstvene ličnosti dovodi do pozitivne koncepcije slike o sebi (Selman, 1980; Youniss et al.,1985; prema: Kapor-Stanulović, 2007). Utvrđeno je, da mladi koji imaju pozitivniju sliku o sebi, omiljeniji su u društvu, socijalno su aktivniji, imaju viši nivo samopoštovanja i kod njih se ne registruje osećanje inferiornosti, niti prisutvo anksioznosti (Brownfain, 1952; prema: Hurlock, 1971).

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Porodica sa adolescentom susreće se sa posebnim izazovima koji se odražavaju na odnose i funkcionisanje porodice sa težnjom da se prilagode novonastalim situacijama. Roditelji pokušavaju biti fleksibilni radi stvaranja zadovoljstva mladih a da pritom zadrže svoj autoritet, mesto u porodičnoj hijerarhiji. Razlozi za postojanje povezanosti između zadovoljstva životom sa jedne strane i balansirane kohezije i balansirane fleksibilnosti mogu se naći u samim karakteristikama porodica sa adolescentima koje imaju za cilj stvaranje pogodne porodične klime za razvoj adolescenta. Adolescenti u ovakvim porodicama imaju najizraženiji doživljaj smisla

postojanja. U ovim porodicama teži se zadržavaju kontrole, objektivnosti, podrške koja vodi visokom stepenu fleksibilnosti u odnosu na potrebe članova. Osnovni cilj je stvaranje uslova koji omogućuje ostvarivanje razvojnih potreba kroz emocionalne odnose, ljubav, prihvatanje, zaštitu, odnosno daju dovoljno snage i slobode za ostvarenje ciljeva i uspeha, što povećava zadovoljstvu životom.

Na osnovu postavljenih hipoteza rezultata istraživanja pokazuju da postoji statistički značajna pozitivna korelacija zadovoljstva životom, balansirane kohezije i balansirane fleksibilnosti. Pretpostavka je potvrđena u odnosu na haotično-dezangažovani tip, koji se odlikuje niskim skorovima na balansiranim subskalama, niskim skorovima na subskalama zapletenosti i rigidnosti, i visokim skorovima na subskalama haotičnosti i dezangažovanosti. Dakle, pokazalo se da će najmanji doživljaj zadovoljstva životom imati adolescenti koji žive u porodicama u kojima je prisutna emocionalna hladnoća, međusobna nezainteresovanost, odsustvo zajednički aktivnosti i pomoći jednih drugima, nejasne uloga i pravila.

Na ovom uzorku ne postoji statistički značajna razlika među polovima s obzirom na: Balansirana kohezija, Balansirana fleksibilnost, Zapletenost, Haotičnost i Rigidnost. Jedina statistički značajna razlika među polovima postoji na subskali dezangažovanost. Izraženije skorove na ovoj skali imaju muškarci u odnosu na devojke. Vršnjaci imaju jako veliki uticaj na formiranje sistema vrednosti pojedinaca u ovom slučaju srednjoškolaca te je donekle razumljivo što nema statističke značajnosti zadovoljstva životom i školskog uspeha. Statistički značajna razlika nije pronađena po pitanju zadovoljstva životom i zaposlenosti roditelja. Obrazloženje dobijenih rezultata možemo tražiti u svetlu nekada zastupljenog patrijahalnog modela vaspitanja. Majke su retko bile zaposlene, očevi su predstavljali autoritet celoj porodici, jedini bili zaduženi za zadovoljavanje potreba porodice. Na ovom uzorku je jako mali procenat zaposlenih majki (5,5%). Ne treba zaboraviti i činjenicu da žene u prošlosti nisu imale jednaka prava na školovanje i zaposlenje, kao što su imali muškarci, a uticaj toga vremena oseća se i danas na istraživanom području. U prilog ovoj činjenici navodimo mišljenje Mihić i Kapor da je uloga oca dominantno tradicionalnija i da očevi imaju tradicionalnija uverenja o roditeljskim ulogama uopšte (Mihić i Kapor Stanulović, 2007). Odnosi u porodicama u Srbiji primat brige i staranja generacijama daju majkama uz istovremeno naglašavanja materijalnog zbrinjavanja i autoriteta kao dominantnih karakteristika roditeljstva oca, spram bliskosti kao dominantne karakteristike roditeljstva majki. U literaturi se navodi da očevim aktivnostima vezanim za porodicu dominiraju fizičke aktivnosti i poslovi van kuće, kojima se zadovoljavaju materijalne potrebe porodice što onemogućava praćenje svakodnevnih obaveza dece.

Kada su adolescentske porodice u pitanju, veliki broj istraživanja govori o tome, da je većina porodica ipak fleksibilna i da uspeva da se prilagodi novonastalim situacijama. Rezultati ovog istraživanja se ne razlikuju u od brojnih istraživanja u okruženju. Dobra komunikacija unutar porodice obezbeđuje članovima sigurnost, individualnost i veći stepen zadovoljstva životom.

LITERATURA

1. Asher, S. R., Hymel, S. i Renshaw, P. D. (1984.), Loneliness in Children. *Child Development*, 55 (4): 1456-1464. doi:10.2307/1130015
2. Diener E., Lucas RE. Oishi S. (2005): Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life satisfaction. U: C. R. Snyder, SJ. Lopez (ur.), *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford University Press.
3. Diener, E. (1984.): Subjectivewell-being, *Psychological Bulletin*, 95: 542-575.
4. Diener, E. (2000): Subjective Well-Being, the science od Happiness and Proposal for a National Index. *American Psychological Association*, Vol. 55, No.1, 34-43.
5. Diener, E. (2003): Subjective Well-Being is Desirable, But Non the Summum Bonum. *University of Minnesota Interdisciplinary Workshop on Well-Being*, Minneapolis.
6. Diener, E., Emmons, R., Larsen, J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *J. Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
7. Erdeš – Kavečan, Đ. (2011): Porodični odnosi i činioci uspešnog školskog funkcionisanja učenika
8. Erdeš-Kavečan, Đ. (2009): Psihofizičko zdravlje deteta i karakteristike porodičnih odnosa u jednoroditeljskim i dvoroditeljskim porodicama. *Magistarski rad*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
9. Goldner- Vukov, M. (1988): *Porodica u krizi*. Beograd, Zagreb: Medicinska knjiga.
10. Hojat, M. (1982): Loneliness as a function of parent – child and peer relations. *The Journal of Psychology*, 112, 129-133.
11. Kaliterna Lipovčan, Lj. i Brajša Žganec, A. (2006): Kvaliteta življenja, životno zadovoljstvo i sreća osoba koje profesionalno pomažu drugima. *Društvena istraživanja*, 15, 4–5, 84–85, 713–728.
12. Kapor-Stanulović, N. (2007). *Na putu ka odraslosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i
13. Kuburić, Z. (1996). *Porodica i psihičko zdravlje dece*. Beograd, Novi Sad: Čigoja.
14. Ljubičić, M. (2009). Porodična (dis)funkcionalnost i mentalno zdravlje – prikaz atmosfere, amocionalnih odnosa i komunikacijskih obrazaca u porodicama shizofrenih bolesnika. *Sociologija*. Vol. XLVII., No. 1., pp. 67-92.
15. Marinković, L. (2007): Struktura porodice, procena negativnog odnosa sa ocem i rizična ponašanja adolescenata. M. Zotović (ur.), *Porodice u Vojvodini: karakteristike i funkcionalnost*, Novi Sad: Filozofski fakultet. str. 117-130.
16. Marinković, L. (2009): Porodični stres i porodične snage jednoroditeljskih porodica. *Doktorska disertacija*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
17. Matejević, M. (2008): Funkcionalnost porodica sa adolescentom. U: (Todorović, Vidanović, Anđelković), *Mladi i porodica*, Filozofski fakultet, Niš.
18. Mihić, I. & Petrović, J. (2006). Brak i porodica kao vrednosti kod studenata novosadskog univerziteta. *Pedagoška stvarnost*. 53. 3-4. Str. 288-299
19. Mihić, I., Kapor Stanulović, N. (2007): Uverenja o ulogama roditelja u porodicama na teritoriji Vojvodine. *Pedagoška stvarnost*, 1-2, 111-127.
20. Olson, D. H. & Goral, D. M. (2006). *FACES IV i Circumplex model*.
21. Olson, D. H. (1995). *Family Satisfaction Scale*. Mineapolis: Life Inovations.
22. Olson, D. H. (1996): *Clinical Assesmentand Treatmend Interventions Using the Family Circumplex Model u: Florence W. Kaslow, Handbook of Relational diagnosis and dysfunctional family patterns*, New York: John Wiley & Sons. Inc
23. Olson, D. H., & DeFrain, J. (2000): *Marriages and families: Intimacy, diversity, and strengths (5th ed.)*. New York: McGraw-Hill.

24. Olson, D. H., M. Garrall, Circumplex model of morital &family system, MN: University of Minnesota and Life Innovation, Minneapolis, 2003.
25. Pavot, W., & Diener, E., (1993): Review of the Satisfaction With Life Scale.
26. Pavot, W., Diener, E. (2008): The Satisfaction with Life Scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, Vol. 3, Issue 2, 137-152.
27. Penezić, Z. (1996): *Zadovoljstvo životom - provjera konstrukta*. Diplomski rad, Zadar, Filozofski fakultet.
28. Penezić, Z. (2004): *Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi – provjera teorije višestrukih diskrepancija*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
29. Penezić, Z. (2006): *Zadovoljstvo životom u adolescentnom i odraslom dobu*. *Društvena istraživanja*, 15, 4–5, 84–85, 643–669.
30. Penezić, Z., Lacković-Grgin, K., Sorić, I. (1999): *Uzroci usamljenosti*. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio FPSP*, 38 (15), 59-78.
31. Walsh, F. (2003): *Family resilience: strengths forged through adversity*. In F. Walsh (ed.) *Normal Family Processes: Growing Diversity and Complexity*. London: Guilford.
32. Zuković, S. (2008). *Empirijsko proučavanje porodice – mogućnosti i ograničenja*. *Pogledi i mišljenja*, (1-2), 14-22.
33. Zuković, S. (2008): *Refleksije verske nastave na funkcionalnost savremene porodice*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.

RESUME

The family with an adolescent faces special challenges that are reflected in the relationships and functioning of the family with the tendency to adapt to new situations. Parents try to be flexible in order to create the satisfaction of young people, while maintaining their authority, their place in the family hierarchy. The reasons for the connection between life satisfaction on the one hand and balanced cohesion and balanced flexibility can be found in the very characteristics of families with adolescents that aim to create a favorable family climate for adolescent development.

Based on the hypotheses, the research results show that there is a statistically significant positive correlation between life satisfaction, balanced cohesion and balanced flexibility. The assumption was confirmed in relation to the chaotic-disengaged type, which is characterized by low scores on balanced subscales, low scores on the subscales of entanglement and rigidity, and high scores on the subscales of chaos and disengagement. Thus, it turned out that adolescents living in families with emotional coldness, mutual disinterest, lack of joint activities and helping each other, unclear roles and rules will have the least experience of life satisfaction.

When it comes to adolescent families, a large number of studies show that most families are still flexible and manage to adapt to new situations. The results of this research do not differ from many studies in the environment. Good communication within the family will provide members with security, individuality and a greater degree of life satisfaction.